

*Åtgärdsprogram  
för bevarande av*

**JÄRV**

*(Gulo gulo)*

Hotkategori: STARKT HOTAD (EN)

Åtgärdsprogram nr 21

Fastställt den 28 juni 2000



2003

Reviderat den 13 november

## ÅTGÄRDSPROGRAM

**Järv** (*Gulo gulo*, Linnaeus 1758)

Hotkategori: Starkt hotad (EN) enligt kriteriet D

## INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<b>ROVDJURSPOLITIKEN</b> .....	<b>4</b>
<b>UTBREDNING OCH STATUS</b> .....	<b>5</b>
Norge och Finland .....	5
Sverige .....	5
<b>BIOLOGI OCH EKOLOGI</b> .....	<b>8</b>
Biotopkrav .....	8
Bytesdjur och jaktteknik .....	8
Reproduktion och ungdödlighet.....	8
Spridning.....	9
<b>HOT OCH BEHOV AV HÄNSYN</b> .....	<b>10</b>
Konflikten med rennäringen .....	10
Snöskoter - effektivare jakt.....	10
Jaktbrott .....	10
Mål.....	12
Etappmål .....	12
Utbredning .....	12
Regionala delmål och förvaltningsplaner.....	12
<b>VIDTAGNA ÅTGÄRDER</b> .....	<b>14</b>
Internationella avtal, lagstiftning mm .....	14
Jaktbrott .....	14
Rödlista .....	15
Nordiskt samarbete .....	15
Forskning .....	15
Inventering.....	15
Regional förvaltningsorganisation .....	16
Ersättning och skador på ren.....	16
Skadeförebyggande åtgärder.....	16
Viltskadecenter .....	16
Jakt och skydds jakt .....	17
Statens vilt .....	17
Information .....	17
Regeringsuppdrag .....	18
<b>BEHOV AV NYA ÅTGÄRDER</b> .....	<b>19</b>
Internationella avtal m.m. ....	19
Nordiskt samarbete .....	19
Forskning .....	19
Inventering.....	20
Förvaltning.....	20
Ersättning och skador på ren.....	21
Skydds jakt.....	21
Jaktbrott .....	22
Märkning av djur och djurdelar .....	22
Järvar i djurparker .....	22
Rovdjursforum .....	23
Statistik .....	23
Viltskadecenter .....	23
Information .....	23
<b>Sammanfattning av BEHOV AV NYA ÅTGÄRDER</b> .....	<b>25</b>
Prioriteringar järv.....	29

Resursbehov järn –Ej fastställt av Naturvårdsverket. ....	31
<i>Bilaga 1</i> .....	32

# ROVDJURSPOLITIKEN

---

Riksdagen antog i mars 2001 rovdjurspolitiken (prop. 2000/01:57, bet. 2000/01: MJU9, rskr 2000/01:174). Den omfattar de fyra däggdjursarterna björn, järv lo och varg samt kungsörn.

I rovdjurspolitiken anges tydliga mål för hur många rovdjur det skall finnas i landet och var de skall få finnas. Länsstyrelserna ges ett uttalat ansvar för rovdjursförvaltningen. Deras ansvar omfattar inventeringar, viltskador och viss skydds jakt och information. Särskilda medel har tillförts länen för detta arbete, liksom för inventering och för att förebygga jaktbrott. Bidrag och ersättningar för skador har ökat. Straffsatserna för grova jaktbrott har höjts. Lagar, förordningar och föreskrifter har ändrats eller tillkommit. Med rovdjurspolitiken har grunden lagts till en process som startat på olika nivåer där myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer och enskilda i hela landet deltar.

Naturvårdsverket har med anledning av rovdjurspolitiken getts flera regeringsuppdrag som nu i det närmaste slutredovisats, vilka i sig också resulterat i nya åtgärder dit bildandet av ett Rovdjursråd och uppbyggnaden av en nationell rovdjursdatabas kan nämnas.

Stora delar av rovdjurspolitiken gäller generellt oberoende av art, medan andra åtgärder är artspecifika och bara gäller för en bestämd rovdjursart. Detta åtgärdsprogram skall tydliggöra det kommande arbetet med att långsiktigt garantera just järvens existens i landet.

# UTBREDNING OCH STATUS

---

Järven har cirkumpolär utbredning och förekommer i det boreala barrskogsbältet och tundran i Eurasien och Nordamerika. Den finns över i stort sett samma område som renen (både den tama och vilda). Beroende på fragmentering av miljöer och direkt förföljelse från människan har utbredningsområdet de senaste århundradena krympt betydligt, framför allt i Nordamerika. Arten är emellertid inte hotad där och troligen inte heller i Ryssland.

Några totala beståndsuppskattningar från Nordamerika eller Ryssland är inte kända. Sydgränsen för artens utbredning i Kanada har under 1900-talet reducerats så pass långt mot norr att det totala utbredningsområdet i landet reducerats med omkring en fjärdedel.

Längre tillbaka fanns järven i Baltikum och kunde då sällsynt uppträda i skogar också längre söderut och fortfarande in på 1970-talet finns det uppgifter om järvbesök i Estland. Fasta bestånd i Europa utanför de nordiska länderna finns emellertid i dag bara i Ryssland. Från Murmansk-Karelen-Leningrad rapporteras en kraftig tillbakagång av järvstammen de senaste 20 åren och en förskjutning av sydgränsen mot norr.

## Norge och Finland

Den norska stammen beräknades 2001 till omkring 270 djur varav merparten finns i de två nordliga fylkena Nordland och Troms, vilka gränsar mot Västerbottens- och Norrbottens län, men arten finns mer eller mindre sammanhängande från ryska gränsen ner till Femunden i Hedmarks fylke i höjd med Dalarna. En liten del av det norska beståndet - uppskattningsvis omkring 55 individer - finns i ett mindre område i Dovre-Snøhetta. I den delen av Norge utrotades järven sannolikt helt de sista åren före fridlysningen men återetablerade sig i slutet av 1970-talet.

Järven fredades i södra Norge 1973 och i resten av landet 1982. Reglerad jakt tillåts emellertid. Ytterligare information: <http://www.dirnat.no/bin/>.

Den finska järvstammen beräknades hösten 2002 till 120 djur. De tätaste stammarna finns i renskötselområdet i nordligaste Lappland och längsmed delar av det finsk-ryska gränsområdet ner till norra Karelen. En begränsad etablering tycks även ha skett i mellersta Finland, sannolikt till följd av tidigare flyttning av järvar från Nordfinland.

Järven är fridlyst i Finland men tillstånd att skjuta enstaka skadegörande individer kan beviljas. Ytterligare information: <http://www.mmm.fi/svenska/>

## Sverige

Järvens nuvarande utbredning i Sverige är begränsad till fjälltrakterna och det fjällnära skogslandet (*figur 1*). Huvuddelen - ca 70% - av beståndet finns i Norrbottens fjällvärld. Söderut finns järven ner till södra Härjedalen och norra Dalarna. Det finns emellertid stora luckor i utbredningsområdet. De senaste åtta vintrarnas inventeringar i

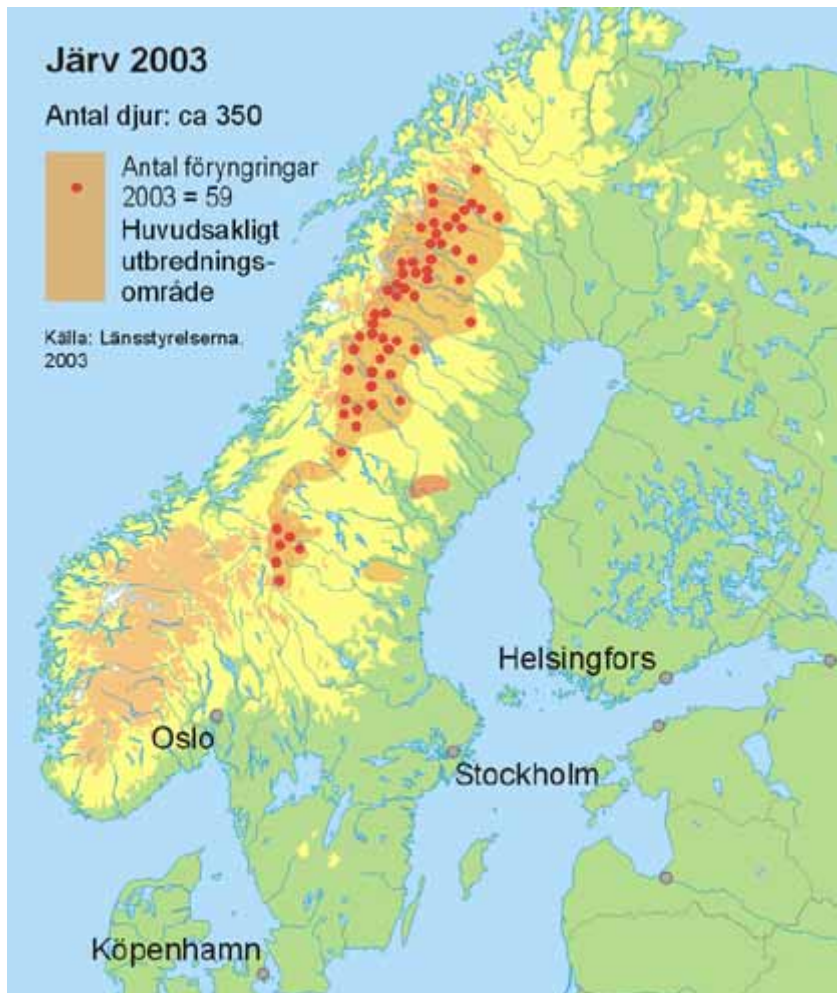
renskötselområdet inom ramen för det nya ersättningssystemet för rovdjursdödade renar har varje år lokaliserat mellan 41 och 69 järvlyor. Av dessa har som mest sju påträffats söder om landskapet Lappland.

De senaste fem åren har järv också uppehållit sig stadigvarande utanför renskötselområdet i skogslandet på gränsen mellan landskapen Hälsingland och Medelpad och sedan 2001 även i Ångermanland. Föryngring har konstaterats under flera år.

Till skillnad från varg, lodjur och björn har järven aldrig funnits i södra Sverige.

Arten fredades den 1 juli 1969. Den utlösande faktorn var att jakten effektiviserades genom användning av snöskotrar som medförde att stammen ansågs direkt hotad. Året före fredningen sköts det 63 järvar bara i Norrbottens län. Trots fredningen har arten fortsatt sin tillbakagång i stora delar av utbredningsområdet och den svenska populationen uppskattas 1995-97 till 200-320 individer. Årets inventeringsresultat visar på 55 föryngringar i renskötselområdet. Om man därutöver antar att någon föryngring skett utanför renskötselområdet så kan järvstammen 2002 beräknas till ca 360 järvar.

Figur 1. Järvens utbredning i Sverige 2003



# BIOLOGI OCH EKOLOGI

---

## **Biotopkrav**

Järven lever i vårt land främst i fjällområdet och i de fjällnära skogarna. Den kan påträffas i såväl högalpin terräng som i barrskogsområden. Järven är ensamlevande och ser man djur i sällskap rör det sig normalt om hona med unge/ungar eller kullsyskon. Järven har ett revir som den försvarar mot artfränder. Honors revir tycks uppgå till ca 100 km<sup>2</sup> medan hanarnas är mer än tre gånger större och överlappar flera honors. Järvens utbredningsområde i landet täcks i huvudsak av renskötelsens åretruntmarker och även i ett historiskt perspektiv tycks renen ha varit det viktigaste bytesdjuret. Ungarnas föds normalt i en snögrotta och kylan är viktig för att tillvarataget och undangömt kött skall kunna lagras.

## **Bytesdjur och jaktteknik**

Järven är en medelmåttig renjägare och är beroende av gynnsamma förhållanden för framgångsrik jakt. Den kan t.ex. dra nytta av skare som bär järven men inte bytesdjuret. Vid sådana tillfällen händer det att den dödar flera renar. De styckas och göms undan t.ex. under klippor, i snö eller i kallkällor och köttgömmorna kan utnyttjas under en hel vinter. Sålunda kan reproducerande honor i stor utsträckning leva av kött som gömts undan före reproduktionssäsongen. Dessutom tar järven för sig av djur (kadaver) som dödas av andra rovdjur - t.ex. lodjur och varg - eller som förolyckats.

Järvens födoval under vintern domineras av ren men även hare, räv och någon gång skogshöns ingår. Jakten på ren förefaller inte vara selektiv. I skogslandet verkar de rester som blir kvar efter älgjakten vara en viktig födoresurs. Näringsvalet under barmarksperioden är dåligt känt.

## **Reproduktion och ungdödlighet**

Parningstiden är utsträckt över hela perioden april-augusti. Det pågående Järvprojektet har visat att vilda järvhonor tycks föda ungar först vid 3-4 års ålder. Fosterutvecklingen är fördröjd och ungarna föds i februari-mars. Lyan ligger i en snödriva i en fjällbrant eller i blockmark i skogen. Honan ensam bär hem bytesrester till ungarna. Kullen består av 1-4 ungar och de studier som nu pågår av radiomärkta järvar tyder på att antalet ungar som överlever och lämnar lyan ligger under 2. Honan och ungarna lämnar lyan i månadskiftet april-maj. Studier tyder på att många järvhonor ynglar bara vartannat år. Könsmogna honors genomsnittliga ungpåproduktion förefaller därför bara ligga under 1 unge per år. Ungarna följer honan till augusti-september då de är så stora att de utseendemässigt inte kan skiljas från henne. De stannar emellertid i hennes revir till midvintern. En vanlig orsak till ungdödlighet är att de bits ihjäl av andra järvar vilket

innebär att andra järvar biter ihjäl obesläktade ungar. Man vet ännu inte om det är främmande hanar eller honor som dödar ungarna.

### **Spridning**

Järvungar utvandrar från moderns revir när de är mellan 8 och 18 månader gamla. Med hjälp av DNA i spillning tyder forskningsresultat på att hanar utvandrar i genomsnitt längre än honor. Det genomsnittliga avståndet från modern för hanar var 164 km och för honor 74 km. Den längsta dokumenterade utvandringen för hanar var 496 km och för honor 150 km.

# HOT OCH BEHOV AV HÄNSYN

---

Det är inte klarlagt vilka faktorer utöver olaglig jakt som begränsar populationens tillväxt. Men forskning har visat att födotillgången tycks begränsa honornas reproduktion, vilket kan vara en viktig faktor då järvar etablerar sig i ett område. Predation från andra arter kan knappast vara en faktor som begränsar populationen, men infanticid skulle kunna vara en bidragande faktor. I forskningsprojektet har endast enstaka djur hittats döda i sjukdomar.

## Konflikten med rennäringen

De konflikter som finns kring järvens förekomst i vårt land är helt koncentrerade till rennäringen. I Sverige har inget annat tamdjur än renen dödats av järv. Järven är näst vargen den rovdjursart som är mest illa sedd bland renskötarna. Den har haft och kommer även i framtiden att ha sitt huvudsakliga utbredningsområde i renskötselområdet, varför den konflikten måste ges en långsiktig lösning.

I sammanhanget kan nämnas att det i Norge ersattes 13 677 får som bedömdes ha dödats av järv 2002.

## Snöskoter - effektivare jakt

Kring mitten av 1960-talet ökade avskjutningssiffrorna kraftigt, särskilt i Norrbottens län, vilket föranledde fredning av arten och ett tydligt samband kan ses med snöskoterns introduktion i landet. Det behöver inte nödvändigtvis innebära att snöskotern användes olagligt i samband med jakt, utan att den blev ett helt nytt och utomordentligt effektivt fortskaffningsmedel för att på kort tid söka spår över stora förut otillgängliga områden samt att en ökad störning tillkommit.

## Jaktbrott

Mycket tyder på att illegal jakt begränsar populationen och därmed förhindrar både en tillväxt av beståndet och återkolonisering av tidigare utbredningsområde. De flesta järvlyor som hittas i dag ligger i svårtillgängliga avsnitt i terrängen exempelvis i vindexponerade fjällbranter. Flera fall av illegal jakt med hjälp av snöskoter har avslöjats och lett till åtal och fällande domar. Det rapporteras även om trebenta järvar som med största sannolikhet stympats i otillåtna saxar eller andra fångstanordningar. Medvetna störningar vid och illegala utgrävningar av järvlyor har också förekommit. Järvprojektet började 1996 att implantera radiosändare i bukhålan på järvar. Tre järvar, vilka avlivats illegalt och där gärningsmännen inte uppmärksammat sändarna har återfunnits flådda och undandömda. De absolut flesta fallen av förföljelse förblir tyvärr oupptäckta. Genom de radiomärkta djuren som ingår i forskningsprojektet har storleken på den illegala jakten kunnat beräknas, om än mycket grovt. Tidigare beräkningar visade att minst 17 procent dödats olagligt, sannolikt omkring 46 procent men andelen

kan vara så hög som 71 procent. Senare beräkningar visar att omfattningen av olaglig jakt fortfarande är hög.

Järven omfattas inte som de andra stora rovdjuren av CITES. Anledningen är att den internationella handeln hittills inte ansetts vara något betydande hot mot arten.

# JÄRVSTAMMENS FÖRVALTNING

## Mål

I regeringens proposition, Sammanhållen rovdjurspolitik, (prop. 2000/01:57), som antogs av riksdagen våren 2001, (bet. 2000/01: MJU9, rskr 2000/01:174) redovisas en politik för att säkerställa att de fem rovdjursarterna björn, järv lo, varg, och kungsörn långsiktigt finns kvar i den svenska faunan.

## Etappmål

För järv och varg anges ingen miniminivå utan ett etappmål. Med etappmål avses delmål för stammens tillväxt mot en nivå där artens fortsatta existens i Sverige kan anses långsiktigt säkrad. Etappmålet för järvstammen i Sverige ska vara 90 föryngringar per år.

Det bör således understrykas att etappmålet inte är en miniminivå.

## Utbredning

Målet för järvstammens utbredning är att den sprider sig jämnare inom sitt naturliga utbredningsområde. Etablering av järv utanför renskötselområdet är också önskvärd.

## Regionala delmål och förvaltningsplaner

De nationella målen bör omsättas i regionala delmål även för järv, vilket bör ske genom att länen tar fram förslag till regionala delmål som anger vilka miniminivåer som accepteras inom respektive län för björn och lodjur (antal årliga föryngringar). Då bör länen med järv även ange hur stor andel av etappmålet föryngringar som kan härbärgeras. De målen bör diskuteras och förankras i de regionala rovdjursgrupperna. Därefter bör de regionala delmålen fastställas av Naturvårdsverket. Detta för att delmålen måste harmoniera med de nationella målen.

Länsstyrelserna ska ta fram regionala förvaltningsplaner i enlighet med länsstyrelsernas ansvar enligt 3 §, NFS 2002:13 att kartlägga behovet av bidrag för att förebygga skador av fredade viltarter. Arbetet med såväl delmål som förvaltningsplaner bör samordnas i regioner som kan omfatta flera län. Förvaltningsplanerna bör generellt innehålla:

- Nuvarande och historisk utbredning för björn, järv lo, varg, och kungsörn, d v s var finns biologiska och ekologiska förutsättningar för rovdjursarten i länet.
- Vilka konflikter finns? Särkilt bör konflikter med ren- och fårnäringen beaktas, då dessa tamdjur intar en särställning i skadebilden. Var bedrivs ren- respektive

fårnäringen och hur bedöms utvecklingen för näringarna i framtiden (inom en generation)?

- Utvärdera effekterna av tidigare utbetalda bidrag och ersättningar efter 1996.
- Förslaget skall vara Naturvårdverket tillhanda senast *1 november 2004*.

För fördjupning hänvisas till Rovdjurutredningen med bilagor (SOU 1999: 146) samt ovanstående regeringsproposition.

# VIDTAGNA ÅTGÄRDER

---

## **Internationella avtal, lagstiftning mm**

### ***Bernkonventionen***

Järven finns upptagen i bilaga II, d.v.s. djurarter som är strängt skyddade.

### ***EG:s art och habitatdirektiv***

Som medlem i Europeiska unionen har Sverige efter inträdet 1995 även att beakta de bestämmelser som bl a rör områdesskydd och jaktutövning i EG:s habitatdirektiv (92/43/EEG). I bilaga 2 finns arter förtecknade, vilkas bevarande kräver att *särskilda bevarandeområden* utses och i bilaga 4 regleras *jaktutövningen*. I samband med Sveriges (och Finlands) anslutning till EU fördes järven upp på direktivets bilaga 2.

### ***Artskyddsförordningen (1998:179)***

Järven finns upptagen både på artskyddsförordningens bilaga och bilaga A i rådsförordningen (EG) 338/97. Här regleras handel med och preparering av döda djur och djurdelar samt förvaring och förevisning av levande djur.

För fördjupning i internationella avtal hänvisas till Rovdjursutredningen (1999:146) Kap 7 Rättsliga regleringen.

## **Jaktbrott**

I propositionen om en Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 200/01:57) uttalades följande beträffande åtgärder mot jaktbrott.

- Polis, åklagare och länsstyrelser skall i ett fördjupat samarbete gemensamt planera insatser för att förebygga jaktbrott avseende björn, järv, lo, varg och kungsörn. Länsstyrelserna skall också i ökad utsträckning bevaka områden där risken för jaktbrott bedöms som stor.
- Minimistraffet för grovt jaktbrott har höjts till sex månaders fängelse och maximistraffet till fyra års fängelse. För jaktbrott som inte är grovt har maximistraffet höjts till ett års fängelse.
- Straffskalorna för jakthäleri och grovt jakthäleri är samma som för jaktbrott respektive grovt jaktbrott.
- För vissa typer av jaktbrott skall det räcka med att gärningsmannen handlat oaktsamt.

Dessutom skall förundersökningar avseende grova jaktbrott på rovdjur och kungsörn ledas av miljöåklagare. I vissa län håller särskilda poliser (miljöbrottsutredare) i utredningarna.

Därutöver har särskilda medel anslagits för att förhindra jaktbrott.

- Naturvårdsverket har 2002 och 2003 fördelat 1 miljon kronor till län med fast förekomst av järv och varg för deras arbete mot grova jaktbrott.
- Polisväsendet har fått särskilda resurser för att kunna öka utredningsinsatserna beträffande grova jaktbrott som avser de stora rovdjuren och kungsörn.

## Rödlista

Järven återfinns i hotkategori: starkt hotad (EN) enligt kriteriet D i den nya nationella rödlistan baserad på IUCN:s kriterier.

## Nordiskt samarbete

Förvaltningen av järvstammen i Sverige berör också grannländerna. Gemensamma inventeringsmetoder för järv har utarbetats och forskningen samordnats. Företrädare för förvaltningsmyndigheterna i Sverige, Norge och numera även Finland träffas regelbundet för att dryfta gemensamma frågor. Därutöver bildade 1991 berörda myndigheter och andra finansiärer en skandinavisk koordineringsgrupp för björnforskning. Den har sedan 1996 ett utvidgat uppdrag att samordna forskningsresurserna omfattande samtliga stora rovdjur och i gruppen finns nu även finsk representation.

## Forskning

Hösten 1992 startade i Sveriges lantbruksuniversitet regi projektet *Järven i Sverige - ekologi och bevarande*. Under åren 1992-2002 har ca 160 järvar försetts med radiosändare i nationalparksblocket och angränsande delar av Norrbottens fjällvärld. Årligen har mellan 30 och 40 järvar följts regelbundet. Radiomärkning har även skett i Troms fylke och i Snøhettaområdet i Norge. Det finns ett utvecklat samarbete mellan projekten i Sverige och Norge. Projekten syftar bl.a. till att ge uppgifter om järvens populationsdynamik och sammansättning, d.v.s. reproduktion, dödlighet, könsfördelning och åldersstruktur samt täthet och spridning. Det senare är nödvändigt för att förstå och förklara dels hur populationen kan sprida sig geografiskt och dels hur populationsstorleken begränsas. Omfattande genetiska studier har också gjorts av olika delpopulationer. Inom projekten studeras också grundläggande ekologiska frågeställningar som biotopkrav, hemområdesstorlek och födoval, där det också är viktigt att kartlägga samspelet mellan järv och lodjur då det gäller predation på ren.

## Inventering

Antalet järvvar i Sverige har tidigare beräknats främst utifrån avskjutningssiffror och enkäter. Fr.o.m. vårvintern 1996 har antalet järvlyor registrerats i hela renskötselområdet från norra Dalarna och norrut. Det arbetet har utförts av länsstyrelserna och samebyarna gemensamt, och utgör det viktigaste underlaget då ersättning för rovdjursförekomst utgår till samebyarna.

Fr o m 2002 regleras verksamheten i Viltskadeförordningen (2001:724) och i Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om inventering av stora rovdjur utanför samebyar (NFS 2002:14) respektive i samebyar (NFS 2002:15).

### **Regional förvaltningsorganisation**

Ansvar för den regionala rovdjursförvaltningen ligger numera på länsstyrelsen. Där ligger idag ansvaret för länets rovdjursinventeringar, viltskador på tamdjur, beslut om viss skydds jakt, informationsinsatser m.m. De flesta län har utsett en rovdjursansvarig person och byggt upp en organisation med besiktningsmän och många län har även fast anställd personal som utövar tillsyn och andra myndighetsuppgifter dit inventeringarna i renskötselområdet kan räknas. Län med fasta stammar av rovdjur har bildat regionala rovdjursgrupper.

### **Ersättning och skador på ren**

Järv orsakar i Sverige endast skador på ren. Ersättningsreglerna ändrades den 1 januari 1996 och administreras av Sametinget och de tillgängliga medlen fördelas på samebyarna i huvudsak i förhållande till rovdjursförekomsten. Ersättningen baseras på länsstyrelsernas inventeringsresultat. Beträffande järv så var (2002) ersättningens storlek till samebyn 200 000 kr för en föryngring, 70 000 kr för regelbunden förekomst och 35 000 kr för tillfällig förekomst. Den totala summan för ersättningar i renskötselområdet var 2002 ca 46 miljoner varav ersättning för järv uppgick till ca 14,5 miljoner kronor. I den summan ingår även ersättning för "massdödande" och bidrag för förebyggande åtgärder. Ett fall av massdödande ersattes särskilt det året. 12 renar ersattes med drygt 34 000 kronor.

### **Skadeförebyggande åtgärder**

Sametinget har möjlighet att ge bidrag för skadeförebyggande åtgärder. Inga bidrag utbetalades 2002 för att förebygga skador av järv.

### **Viltskadecenter**

Viltskadecenter svarar för information, rådgivning och utbildning för länsstyrelserna, andra myndigheter och näringar i vissa rovdjursfrågor. Broschyrer, filmer och webbmaterial har tagits fram särskilt om viltskador. Under 2002/2003 har därutöver omfattande utbildning skett av länsstyrelsernas fältpersonal och samebyarnas och organisationernas rovdjursamordnare i inventeringsarbetet. Utbildning har under 2003

även gjorts för användare av rovdjursdatabasen Rovdjursforum där länsstyrelserna i en första etapp ska registrera viltskador. Senare kommer även arbetet med inventeringar att läggas in i databasen liksom uppgifter om statens vilt.

## **Jakt och skydds jakt**

Järven har före fredningen jagats eftersom den gör skada på ren men också för att skinnnet varit värdefullt. Under 1970- och 80-talet tilläts viss licensjakt i samebyar där skadorna bedömdes som omfattande. Resultatet av denna licensgivning var relativt blygsamt och få djur rapporterades dödade. Järvstammen ökade inte i den omfattning som var förväntad efter fredningen. Detta sammantaget bidrog till att inga licenser medgavs under perioden 1991-1996. Åren 1997, 1998 och 1999 tilläts decimering av 5 föryngningar inom tre samebyar. Det innebar att lyorna grävdes ut och att honan och ungarna avlivades eller togs till djurpark. I de samebyarna där decimering tillåts påvisades att det fanns minst sex föryngningar det aktuella året. Under åren 2000-2003 har det inte tillåtits någon skydds jakt på järv. Endast Naturvårdsverket kan meddela tillstånd till skydds jakt efter järv.

## **Statens vilt**

Järven är statens vilt enligt 33 § jaktförordningen (1987:905). Järvar skall i likhet med andra stora rovdjur numera alltid sändas till Statens Veterinärmedicinska Anstalt, SVA, i Uppsala. Se Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18).

## **Information**

Flera aktörer arbetar med information kring stora rovdjur. Det har inte bara varit information om hur rovdjuren lever utan också kommunikation och nätverksbyggande för att minska konflikter. Ett mycket viktigt arbete för synen på rovdjuren bedrivs av besiktningsmän och spårare i deras kontakter med lokalbefolkningen.

I tio års tid har det sk *Vargsymposiet* anordnats där många intressegrupper möts och diskuterar aktuella rovdjursfrågor. Nya grupper har tillkommit genom riksdagsbeslutet för Sammanhållen rovdjurspolitik. Naturvårdsverket bildade 2002 *Rådet för rovdjursfrågor* till stöd för förvaltningen av stora rovdjur. Genom rådet förbättras dialogen mellan olika grupper. Därtill har det bildats nya regionala rovdjursgrupper. För närvarande finns det sådana i 16 län. Ett gemensamt möte för grupperna och rådet, *Rovdjur 2003*, har hållits för att främja kompetensutveckling och utbyte av information.

Rovdjurscentra kompletterar andra aktörers information om stora rovdjur och spelar en allt större roll för att samordna informationen. Det finns tre rovdjurscentra, varav två är knutna till djurparker. Det är Orsa Björnpark och Järvzoo i Järvsö. Därtill finns Rovdjurscenter The Big Four i Ekshärad. Naturvårdsverket har föreslagit att nätverk av rovdjurscentra bildas.

Viltskadecenter har tagit fram ett brett informationsmaterial främst hur skador kan förebyggas. Den informationen riktas främst till näringarna, organisationer och myndigheter.

År 2002 gav Naturvårdsverket ekonomiskt stöd till olika aktörer som arbetar med *rovdjursinformation*. Medlen används bl a för att stödja de tre rovdjurscentra i Ekshärad, Orsa och Järvsö samt till Viltskadecenters informationsverksamhet. Stöd har också givits till skolinformation i Värmland. Vidare fick Studieförbundet bidrag för att utbilda cirkelledare för det nya materialet Att leva med rovdjur. WWF fick bidrag för att utbilda lärare. Kulturhuset i Stockholm fick bidrag för att förbereda den stora utställningen *Oss rovdjur emellan*.

### **Regeringsuppdrag**

Med anledning av rovdjurspropositionen har Naturvårdsverket av regeringen fått ett antal regeringsuppdrag som redovisats i omgångar. Här följer de olika regeringsuppdragen:

- I samråd med länsstyrelserna utforma inventeringsverksamheten av stora rovdjur (1 november 2001).
- Etablera ett nationellt rådgivande samarbetsorgan (1 november 2001).
- Utveckla samarbetet med norska och finska myndigheter (1 juni 2002).
- Redovisa förslag till förstärkta informationsinsatser (1 juni 2002).
- Redovisa åtgärder som behöver vidtas för att Viltskadecenter skall kunna drivas med hänsyn till nya uppgifter, formell status och finansiering (1 juni 2002).
- I samråd med länsstyrelserna överväga hur jaktbrott kan förebyggas (14 november 2003).
- Inrätta en nationell rovdjursdatabas (1 juni 2002).
- Bearbeta åtgärdsprogrammen med anledning av propositionen (14 november 2003).
- Efter samråd med Sametinget utforma differentierad ersättningen för björn och kungsörn (31 december 2003).
- Efter samråd med Sametinget utforma differentierad ersättningen inom åretruntmarkerna respektive vinterbetesområdena (31 december 2003).

# BEHOV AV NYA ÅTGÄRDER

---

Järven har i Sverige i historisk tid bara funnits i fjäll och fjällnära skogsområden och det bidrar till att järven är den minst kända av våra fyra stora rovdjursarter. Den förföljdes ända fram till fredningen 1969. Järven har inte svarat på fredningen i nämnvärd omfattning utan stammen är fortfarande svag och mycket ojämnt fördelad. Reproduktionen är mycket svag i de södra fjälltrakterna. I ett internationellt och särskilt europeiskt perspektiv har Sverige ett stort ansvar för att förvalta järven på ett långsiktigt livskraftigt sätt.

## **Internationella avtal m.m.**

Järven är i dag i motsats till övriga stora rovdjur inte listad varken i CITES eller EG:s rådsförordning och verket överväger att föreslå att även handeln av järvar och järvskinn bör omfattas av dessa.

## **Nordiskt samarbete**

Det är naturligt att samarbetet koncentreras till Fennoskandien, eftersom järvpopulationen delvis är gemensam för de tre nordiska länderna. Det vore önskvärt om inventeringsmetodik, skötselåtgärder, lagstiftning och regelsystem, så långt möjligt harmonieras mellan länderna.

Det nära samarbetet med norska förvaltningsmyndigheter kommer att fortsätta på såväl central som regional nivå. Samarbetet på Nordkalotten är ett bra exempel på det senare. Samarbetet med Finland kommer att utvecklas, eftersom Sverige och Finland är de enda medlemsstaterna inom EU som hyser arten. Forskningsarbetet mellan viltforskare i Sverige, Norge och Finland kommer att vidareutvecklas. Det är dessutom nödvändigt att erfarenheter och resultat av såväl förvaltningsåtgärder som forskning på järv inhämtas från övriga världen.

Naturvårdsverket bör medverka till att det första internationella järvsymposiet som planeras 2005 kommer till stånd och förläggs till Sverige.

## **Forskning**

Fortfarande är kunskapsluckorna stora då det gäller järvens biologi. En fortsatt kunskapsuppbyggnad är viktig inte minst som underlag för förvaltningen av den fortsatt svaga järvstammen. De pågående järvprojekten i Skandinavien har gett och fortsätter att ge ny och värdefull kunskap om arten. Efterhand som mer data samlas in och fler djur har följts under längre tid kan bl.a. allt säkrare populationsuppskattningar göras. Det övergripande målet med järvprojektet är att ta fram resultat som bidrar till att säkra ett långsiktigt bevarande av järv i Sverige.

Det är viktigt att graden av genetisk isolering från närliggande bestånd kartläggs och genetiska strukturer i järvbestånden fortsätter att kartläggas.

Den fortsatta järvforskningen bör så långt möjligt inriktas mot följande viktiga förvaltningsfrågor och problemställningar (ingen prioriteringsordning):

Vad begränsar järvarnas reproduktion, hur samverkar järv och lodjur i födoutnyttjandet och hur stor del av järvens föda utgörs av annat än ren under olika årstider. Vidare bör det utredas om det finns en ”optimal nivå” för förekomst av lodjur i renkötselområdet så att de samlade skadorna på ren från både järv och lodjur minimeras. Likaså bör utvecklingen i skogslandet följas. Dessutom bör man utreda om det finns andra metoder än decimeringsjakt för att förebygga skador på ren orsakade av järv. Den nya tekniken med GPS-sändare öppnar nya möjligheter att göra sådana studier.

### **Inventering**

Målet för inventeringen är att fastställa det totala reproduktiva beståndet och beståndsförändringar på nationell-, läns- och samebynivå.

DNA-analys av spillning och sekret vid revirmarkeringar skall användas som hjälpmedel för att säkrare fastställa olika föryngringar i renkötselområdet och antalet järvar i vissa delar av utbredningsområdet.

Om järvstammen skall kunna förvaltas på ett ansvarsfullt sätt och i överensstämmelse med de nationella målen och detta åtgärdsprogram krävs att förändringar i stammens numerär och utbredning kan följas.

Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om inventering av stora rovdjur utanför samebyar (NFS 2002:14) och i samebyar (NFS 2002:15) skall revideras. En arbetsgrupp med representanter för länsstyrelserna och samebyarna skall bildas som skall föreslå förändringar och presentera dessa för Naturvårdsverket under 2004.

Fr o m 2004 kommer länsstyrelsens personal och medarbetare att kunna planera och utvärdera inventeringsverksamheten i nationella rovdjursdatabasen Rovdjursforum. Där kommer även andra som arbetar aktivt med inventeringarna att fortlöpande kunna registrera observationer av järv och andra rovdjur, renkadaver m.m.

En webbaserad däggdjursdatabas inom Artportalen avser Naturvårdsverket att utveckla, som i framtiden kan bli ett komplement i inventeringsarbetet. Allmänt rapportsystem för fåglar; utgör ett exempel på hur ett det har använts för fågelrapportering under flera år <http://svalan.environ.se/rappsyst/index.htm>.

### **Förvaltning**

Naturvårdsverket och Direktoratet for Naturforvaltning, DN i Norge tecknade i juni 2003 ett avtal med Avdelningen för evolutionsbiologi, EBC, Uppsala universitet. Avdelningen skall vidareutveckla genetiska analysmetoder och genetiskt analysera prover för beståndsovervakning av varg, lodjur och järv från skandinaviska populationer.

Under 2004 skall det inrättas ett skandinaviskt DNA-register över stora rovdjur som administreras av Norskt institutt for naturforskning, NINA. Här skall resultat av alla DNA-analyser lagras. Resultaten kan sedan användas i olika sammanhang som bättre tolkning av inventeringsresultat, forskning och vid exempelvis bevisning vid grova jaktbrott.

Sametinget skall kunna registrera sin årssammanställning över utbetalade ersättningar i Rovdjursforum, vilket föreskrivs i föreskrifterna (NFS 2002:15), där även ersättningar vid "massdöd" och bidrag för förebyggande åtgärder skall registreras. Detta bör kunna ske senast år 2005. Därmed erhålls ett i stort sett komplett redovisningssystem för statliga bidrag och ersättningar orsakade av stora rovdjur.

Den internetbaserade däggdjursdatabasen inom Artportalen som Naturvårdsverket utvecklar, liknande Svalan för fåglar, blir ett kompletterande verktyg för allmänheten utöver de befintliga för fåglar, fjärilar och kärlväxter och den planerade för kryptogamer. Däggdjursdelen bör kunna vara i bruk under senare delen av 2004 (Allmänt rapportsystem för fåglar; <http://svalan.naturvardsverket.se/rappsyst/index.htm>).

### **Ersättning och skador på ren**

Samhällets anslag för skador av rovdjur skall främst användas för förebyggande åtgärder. Det nya ersättningssystemet premierar också ökad bevakning och tillsyn av renarna, vilket bidrar till minskade skador, eftersom samma ersättningsbelopp utgår oavsett om renar bevisligen dödats eller inte.

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen att utreda ytterligare differentiering av ersättning för rovdjur renskötselområdet. Verket anser att ersättningen bör reduceras för rovdjursförekomst i områden, för den tid det råder betesförbud för ren, d v s främst i vinterbetesområden som ligger utanför åretruntmarkerna. Reduktionen bör ske även för förekomst. Ersättningsfrågorna måste också beaktas i arbetet med den nya renbeteskonventionen med Norge. Verket anser vidare att det bör utgå högre ersättning för rovdjursförekomst i nationalparker, p.g.a. att det där inte finns möjligheter att ge tillstånd till skydds jakt.

Naturvårdsverket anser att en uppföljning av skador på ren måste ske för att dokumentera skadornas nuvarande omfattning i relation till förutvarande system. De renkadaver som påträffas i samband med inventeringsverksamhet eller på annat sätt skall fr.o.m. 2004 fortlöpande registreras i Rovdjursforum. Verket anser vidare att det bör ske en utvärdering av ersättningssystemet senast 2006. Vad har det betytt för rovdjursstammarnas utveckling och vad har det betytt för rennäringen är frågor som bör bli besvarade.

### **Skydds jakt**

Järvstammen i landet är utifrån ett nationellt och internationellt perspektiv fortfarande mycket svag. Det hindrar dock inte att stammen lokalt kan vara relativt stor, vilket kan innebära betydande störningar på renskötseln. Tillstånd till skydds jakt kan ges men det

måste göras mycket restriktivt så länge populationen befinner sig på dagens nivå, som klart underskrider etappmålet.

Vid dokumenterat svåra skador på ren av enskilda järvar kan ett tidsbegränsat (upp till en vecka) avlivningstillstånd kunna tilldelas. Om beståndsreglering aktualiseras inom någon sameby bör det ske som tidigare genom decimering av lyor (järvhonor med ungar) under överinseende av länsstyrelsens personal. Ansvaret för sådana beslut bör ligga kvar på Naturvårdsverket.

### **Jaktbrott**

Samhället måste samfällt arbeta med att förebygga jaktbrott och se till att eventuella gärningsmän åtalas och döms. Den illegala jakten är det största hotet mot dagens rovdjursstammar och krafttag måste tas på alla nivåer för att bekämpa den. Det måste ske såväl inom myndigheter och organisationer som av enskilda.

### **Provtagning**

Den provtagning som sker från fällda järvar bör fortsätta. De prover som kan tas på levande djur skall även samlas in från djur som hanteras i forskningsprojekten. Alla rovdjur bör rutinemässigt åldersbestämmas vid SVA. Motsvarande prover bör även samlas in i de övriga nordiska länderna för att materialet för forskningsändamål snabbare skall nå större volymer.

Det behöver klargöras var olika prov skall lagras och analyseras, eftersom såväl SVA, NRM, EBC och NINA finns med i den kedja som hanterar och analyserar olika prover. Vissa resultat bör senare bli tillgängliga i Rovdjursforum, etapp 4.

### **Märkning av djur och djurdelar**

Järvskinn, uppstoppade djur eller delar från järvar som kommer från den vilda populationen kommer inte att under överskådlig tid att finnas till försäljning etc. Naturvårdsverket föreslår dock att järven skall omfattas av samma krav beträffande märkning som övriga stora rovdjur. Referensprover skall tas från samtliga järvar. Det gäller järvar som hanteras såväl levande i forskningsprojekt eller tillvaratas levande och som lämnas till djurparkernas avelsarbete eller som påträffas döda – fallvilt eller vid skydds jakt. Denna hantering bör således omfatta även djur i fångenskap. Detta bör kunna hanteras inom ramen för gällande nationell lagstiftning.

### **Järvar i djurparker**

De järvar som hålls i djurparker skall omfattas av ett särskilt register som en djurparks koordinator ansvarar för. Järvar som kommer från vilda populationer (exempelvis infångade järvungar) måste kunna följas långsiktigt även i parkernas hantering. Individmärkning skall vara obligatorisk. Om den illegala handeln skall kunna bekämpas måste djurparksdjuren omfattas av samma restriktioner som djur från de vilda populationerna.

## Rovdjursforum

Länsstyrelserna ansvarar för att *Rovdjursforum* görs tillgänglig för behörig personal. Detta är nödvändigt för att möjliggöra en aktuell bild av rovdjurssituationen i länet och i landet som helhet. I dagsläget kan viltskador registreras, men efterhand kommer såväl de delar som hanterar rovdjursinventering och statens vilt att tas i bruk. Ett användarråd som hanterar nya behov och förslag till revideringar bör inrättas.

## Statistik

Naturvårdsverket menar att det är nödvändigt att det finns en korrekt statistik över järvar som skjuts eller på andra sätt dödas eller tillvaratas. Även Bernkonventionen kräver en sådan redovisning, i vart fall för de järvar som skjuts med stöd av skyddsjaktsbestämmelserna. Järvar dödas dessutom av andra orsaker, varför Naturvårdsverket föreslår att *alla kända* tillvaratagna järvar som kommer från den vilda populationen redovisas i en årlig officiell statistik. Länsstyrelser, polis, SVA och NRM ansvarar för att sådana uppgifter senare registreras i Rovdjursforum etapp 4.

Viltskadecenter skall årligen sammanställa officiella siffror över antalet föryngringar i landet samt ange populationsuppskattningar och -trender samt på kartor visa järvens reproduktionsområden och övriga utbredning i landet.

## Viltskadecenter

Viltskadecenters formella status och finansiering har varit föremål för ett särskilt regeringsuppdrag som redovisades den 1 juni 2002. Naturvårdsverket finner det angeläget att centrats roll snarast fastställs, eftersom nya uppdrag och uppgifter övervägs att placeras där.

## Information

Det behövs ökade informationsinsatser för att genomföra riksdagens beslut om sammanhållen rovdjurspolitik.

Insatser behövs framförallt för att befolkningen i blivande och existerande rovdjurstrakter ska få kunskap om hur man samexisterar med rovdjur i sin hembygd. Det räcker inte med enkel faktainformation utan det krävs dialog och delaktighet i förvaltningen av de stora rovdjuren. Ökad information om förebyggande åtgärder kan underlätta samexistens med rovdjur och hindra att nya konflikter och skador uppstår.

Många aktörer – myndigheter, organisationer, djurparker, företag och enskilda – informerar idag om rovdjur. Mångfalden gynnar möjligheten att nå ut till dem som behöver nås. De starka känslor som ofta väcks om rovdjur talar för att separera myndighetsutövning och ett bredare informations- och kommunikationsarbete. Det talar också för ett ökat informationsarbete regionalt.

I utredningen *Förstärkta insatser för rovdjursinformation* angav Naturvårdsverket en rad förslag till ökade insatser. I början av 2004 räknar Naturvårdsverket med att presentera en plan för ökad rovdjursinformation. Några ståndpunkter är redan klara:

- Ökad kommunikation och samverkan kring förvaltning av stora rovdjur mellan myndigheter och intresseorganisationer.
- För att öka acceptansen för stora rovdjur och förebygga skador av rovdjur bör kunskap spridas om hur de stora rovdjuren lever. Det bör främst inriktas på områden där rovdjuren finns eller kan förväntas etablera sig.
- Rovdjurscentra blir viktiga myndighetsoberoende förmedlare av information. De centra som finns bör bilda nätverk för att samordna sina insatser.
- Information till landets renägare om reglerna för ersättningssystemet i renskötselområdet.
- Sprida kunskap till näringsidkare hur de kan medverka till att förhindra angrepp av stora rovdjur.
- Ökade inslag i jägarexamen om rovdjur och rovdjursförvaltning. Därutöver riktad utbildning till jaktledare i områden där skydds jakt tillåts.
- Årliga möten med Naturvårdsverkets Råd för rovdjursfrågor och de regionala rovdjursgrupperna för att utbyta information och stärka kompetensutvecklingen.

# Sammanfattning av BEHOV AV NYA ÅTGÄRDER

---

## *Internationella avtal*

- Förslag att järven bör omfattas av CITES och EU:s rådsförordning (ansvar: regeringen).
- Naturvårdsverket bör medverka till att det första internationella järvsymposiet kommer tillstånd i Sverige (ansvar: Järvprojektet).

## *Nordiskt samarbete*

- Förvaltnings- och forskningssamarbetet med Norge fortsätter och samarbetet med Finland utvecklas ytterligare (ansvar: Naturvårdsverket).

## *Forskning*

- Fortsatt kartläggning av graden av genetisk isolering och genetiska strukturer (ansvar: Uppsala universitet)
- Fältarbete bör fortgå såväl i renskötselområdet som i skogslandet (ansvar: Järvprojektet och länsstyrelserna).
- Hur samverkar järv och lodjur i födoutnyttjandet och hur stor andel av födan är annat än ren under olika årstider (ansvar Järvprojektet).
- En undersökning bör göras om hur skador på ren orsakade av järv kan förebyggas på annat sätt än genom skydds jakt (ansvar: Sametinget).

## *Inventering*

- Den fortsatta utvecklingen av den skandinaviska järvstammen måste följas (ansvar: länsstyrelserna).
- Registrera inventeringsresultat i Rovdjursforum (ansvar: länsstyrelserna).
- Internetbaserad däggdjursdatabas för allmänheten inom Artportalen utvecklas (ansvar: Naturvårdsverket).
- Revision av Naturvårdsverkets föreskrifter om inventering av rovdjur (NFS 2002: 14 och NFS 2002: 15) under 2004 (ansvar: Naturvårdsverket).
- Insamling av spillning för DNA-analys som skall användas som hjälpmedel för att säkrare fastställa olika föryngringar i renskötselområdet och antalet

järvar (ansvarig: länsstyrelserna och Uppsala universitet).

### ***Förvaltning***

- Länsstyrelserna ska presentera regionala förvaltningsplaner för järv senast 1 nov 2004 (ansvar: länsstyrelserna).
- Länsstyrelserna förankrar och lämnar förslag till regionala delmål och etappmål för järv i det egna länet utifrån de nationella målen (ansvar: länsstyrelserna).
- Utveckling av genetiska analysmetoder och genomförande av genetiska analyser av prover för populationsövervakning varg, lodjur och järv från fennoskandiska populationer (ansvar: Uppsala universitet)
- Ett skandinaviskt DNA-register över stora rovdjur upprättas och administreras av NINA (ansvar: NINA).
- Sametinget skall kunna redovisa sin årssammanställning i Rovdjursforum senast 2005 (ansvar: Naturvårdsverket).

### ***Ersättning och skador på ren***

- Förslag till differentierad ersättning för skador på ren lämnas till regeringen före årsskiftet 2003/2004 (ansvar: Naturvårdsverket).
- En utvärdering av effekterna på rovdjursstammarna och rennäringen i relation till förutvarande system bör göras. Utvärdering senast 2006 (ansvar: regeringen).

### ***Skydds jakt***

- Om skydds jakt aktualiseras bör det ske som tidigare genom decimering av lyor (järvhonor med ungar) under överinseende av länsstyrelsens personal. (ansvar: Naturvårdsverket).

### ***Jaktbrott***

- Arbetet med att förebygga jaktbrott skall intensifieras (ansvar: länsstyrelserna i samarbete med polis och åklagare).

### ***Statens vilt***

- Det måste klargöras var olika prover ska lagras och analyseras. Vissa resultat bör senare bli tillgängliga i Rovdjursforum etapp 4 (ansvar: Naturvårdsverket)
- Alla rovdjur åldersbestäms rutinmässigt vid SVA (ansvar: SVA).

### ***Märkning av djur och djurdelar***

- Märkning med synliga ”tags” innehållande microchips bör ske framför dolda

chips (ansvar: Polisen).

- Registerhållningen över märkta djur bör kunna implementeras i webbapplikationen inom ramen för Rovdjursforum, etapp 4. (ansvar: Naturvårdsverket).
- Ett referensprov skall tas av alla järvar såväl från den vilda populationen som från djurparksdjur (ansvar: länsstyrelserna).

### ***Järvar i djurparker***

- Järvar i djurparker skall omfattas av ett särskilt register (ansvar: Jordbruksverket).
- Djurparksjärvar skall omfattas av samma restriktioner som djur från de vilda populationerna för att illegal handel skall kunna bekämpas (ansvar: Jordbruksverket).

### ***Rovdjursforum***

- Rovdjursforum görs tillgänglig för behörig personal. Viltskador skall registreras men under vintern 2004 kommer även inventeringsresultat och senare också statens vilt att tas i bruk (ansvar: Naturvårdsverket).
- Ett användarråd som hanterar nya behov och förslag till revideringar i Rovdjursforum bör inrättas (ansvar: Naturvårdsverket).

### ***Statistik***

- Alla järvar som tas ur den vilda populationen redovisas årligen i en officiell statistik (ansvarig Naturvårdsverket).
- Dessa järvar ska senare registreras i Rovdjursforum etapp 4. (ansvar: Naturvårdsverket).
- Årlig officiell sammanställning redovisas över järvens utbredning och reproduktionsområden samt antalet föryngringar, populationsuppskattningar och trender (ansvar: Viltskadecenter).

### ***Viltskadecenter***

- Viltskadecenters roll snarast fastställas (ansvar: regeringen).

### ***Information***

- Information till renägarna om reglerna för det nuvarande ersättningsystemet (ansvar: Sametinget).
- Information om järv hålls tillgänglig på Naturvårdsverkets hemsida (ansvar: Naturvårdsverket).
- Information om möjligheter att förebygga skador av järv (ansvar: Sametinget).

- Årliga möten med Rådet för rovdjursfrågor och de regionala rovdjursgrupperna skall ske (ansvar: Naturvårdsverket).
- Ökade inslag i jägarexamen om rovdjur och rovdjursförvaltning (ansvar: Naturvårdsverket).

## Prioriteringar järv

Prioritet	Arbete pågår	2004	2005	2006
P = arbete pågår redan Å = årligen				
1 = prioritet 1 2 = prioritet 2				
<b>Internationella avtal</b>				
Järven bör omfattas av CITES och EU:s rådsförordning		2	1	
Internationellt järvsymposium arrangeras i Sverige		2	1	
<b>Nordiskt samarbete</b>				
Samarbetet med Norge fortsätter och det med Finland utvecklas	P	Å	Å	Å
<b>Forskning</b>				
Fortsatt genetisk kartläggning	P	1	2	2
Arbetet fortgår i renskötselområdet och i skogslandet	P	Å	Å	Å
Studier av samverka mellan lodjur och järv i födoutnyttjandet	P	1	1	2
Förebygga skador på ren på annat sätt än skydds jakt			1	
<b>Inventering</b>				
Skandinaviska järvstammen utveckling måste följas	P	Å	Å	Å
Registrera inventeringsresultat i Rovdjursforum		1	Å	Å
Däggdjursdatabas för internet utvecklas		1	2	
Revision av Naturvårdsverkets föreskrifter om inventering		1		1
DNA från spillning samlas in för beräkning av föryngringar och individer	P	Å	Å	Å
<b>Förvaltning</b>				
Regionala förvaltningsplaner 1 nov 2004	P	1	1	
Regionala delmål och etappmål 1 nov 2004	P	1	1	
Utveckling av genetiska analysmetoder	P	1	2	
Upprättande av ett skandinaviskt DNA-register för stora rovdjur		1		
Sametinget redovisar årssammanställning i Rovdjursforum		1	Å	Å
<b>Ersättning för skador på ren</b>				
Förslag till differentierad ersättning för skador på ren	P	1		
Utvärdering av skadorna i förhållande till förutvarande ersättnings system				1
<b>Skydds jakt</b>				
Decimering av lyor under överinseende an länsstyrelsens personal	P	Å	Å	Å
<b>Jaktbrott</b>				
Arbetet med att förebygga jaktbrott intensifieras	P	1	Å	Å
<b>Statens vilt</b>				
Klarläggande av var prover skall analyseras och lagras		1	Å	Å
Åldersbestämning av alla rovdjur	P	1	Å	Å
<b>Märkning av djur och djurdelar</b>				
Märkning med synliga "tags" med microchips		2	1	Å
Registerhållning av märkta djur kan inrymmas inom Rovdjursforum		2	1	Å
Referensprov tas från alla järvar	P	1	Å	Å
<b>Järvar i djurparker</b>				
Järvar i djurparker skall omfattas av ett särskilt register	P	2	1	Å
Djurparksjärvar skall omfattas av samma handelsrestriktioner som vilda		2	1	
<b>Rovdjursforum</b>				
Viltskador och inventeringsresultat registreras och senare statens vilt	P	1	1	Å
Ett användarråd upprättas som lämnar förslag till förändringar		1	Å	Å
<b>Statistik</b>				
Alla järvar redovisas i offentlig statistik	P	1	Å	Å
Dessa uppgifter ska senare registreras i Rovdjursforum		2	1	Å

Årlig officiell sammanställning av reproduktion, utbredning etc	P	1	Å	Å
<b>Viltskadecenter</b>				
Viltskadecenters roll bör fastställas		1		
<b>Information</b>				
Info till renägarna om ersättningssystemet		1	Å	Å
Info om järv skall vara tillgänglig på Naturvårdsverkets hemsida	P	1	Å	Å
Info om skadeförebyggande åtgärder för järv	P	1	Å	Å
Årliga möten i Rovdjursrådet och regionala rovdjursgrupper	P	1	Å	Å
Ökat innehåll om rovdjur och förvaltning i jägarexamen		2	1	Å

**Resursbehov järv –Ej fastställt av Naturvårdsverket.***Tabell 2. Åtgärder, ansvar och finansiering för år 2003 samt förslag för de följande tre åren 2004-2006 (tusentals kronor ´)*

Åtgärd	Ansvarig	Finansiering	2003	2004	2005	2006
Inventering	Naturvårdsverket, Länsstyrelserna	Biologisk mångfald	6 000´	7 000´	7 500´	7 500´
	Sametinget*	Viltskademedel	3 000´	3 000´	3 000´	3 000´
Forskning	Järvprojektet	Biologisk mångfald, Viltvårdsfonden, Fjäll-MISTRA, WWF m fl	1 400´	2 200´	2 200´	2 200´
DNA-analyser	Uppsala universitet	Biologisk mångfald	500´	1 000´	1 000´	1 000´
Förebygga skador av järv	Sametinget, Jordbruksverket	Viltskadeersättning, EU-medel	500´	1 000´	1 000´	1 000´
Kostnader för rovdjursförekomst i renskötselområdet	Sametinget, Länsstyrelserna	Viltskadeersättning	15 000´	16 000´	17 000´	19 000´
Faunakriminalitet (även utbildning - gemensamt för de fyra stora)	NV, Ist, polis, åklagare	Biologisk mångfald	1 000´	2 000´	2 000´	2 000´
Skyddsjakt, kungörelser, avlysning	NV samt berörda länsstyrelser	Ramanslag	20´	20´	20´	20´
Statens vilt (prover, analyser)	NRM, SVA	Viltvårdsfonden, Biologisk mångfald	100´	100´	100´	100´
Information	NV, Ist, kommunerna Viltskadecenter, Sametinget, SSR, samebyarna	Hotade arter, viltskadeersättning, LIFE	200´	300´	300´	300´
Summa kronor under kalenderåret			27 720´	31 720´	34 120´	37 120´

\* medlen är en klumpsumma för järv, varg, lodjur och björn

**Bilaga 1***Avskjutningsstatistik för järv under perioden 1911-2003 uppdelad på län*

Källa: Domänstyrelsen										Källa: Naturvårdsverket					
År	BD	AC	Z	Y	X	W	C	TOTALT	JUV	ÅR	BD	AC	Z	TOTALT	JUV
1911	60	2	1					63		1966/67	36	2	1	39	
1912	56	8	1					65		1967/68	63			63	
1913	45	5	1					51		1968/69	3		1	4	
1914	55	11	3					69		1969/70				0	
1915								0		1970/71				0	
1916	85	10	3					98		1971/72				0	
1917	63	2	6	1				72		1972/73				0	
1918	35	1	6					42		1973/74				0	
1919	40	1	3					44		1974/75				0	
1920	30	1	11					42		1975/76				0	
1921	71	5	10					86		1976/77				0	
1922	77	8	8					93		1977/78	8			8	
1923	39	6	6					51		1978/79	2			2	
1924	32	4	5					41		1979/80				0	
1925	38	23	9					70		1980/81		1	1	2	
1926	12	8	8					28		1981/82	1	1		2	
1927	58	19	7					84		1982/83		3		3	
1928	38	14	12					64		1983/84		1		1	
1929	29	4	7					40		1984/85				0	
1930	30	7	10					47		1985/86	1		2	3	
1931	29	10	5				1	45		1986/87		1		1	
1932	43	9	15					67		1987/88	1	1		2	
1933	55	6	6					67		1988/89				0	
1934	46	5	4					55		1989/90		1		1	
1935	38	5	6					49		1990/91				0	
1936	48	4	10					62		1991/92				0	
1937	38	3	6					47		1992/93				0	
1938	28	7	12					47		1993/94				0	
1939	57	3	12					72	24	1994/95				0	
1940	30	1	15					46	34	1995/96				0	
1941	31		11					42	25	1996/97	7			7	5
1942	18	4	1					23	19	1997/98	2			2	1
1943	25	4	5					34	31	1998/99	1			1	
1944	57	8	7					72	49	1999/00				0	
1945	32	1	15					48	34	2000/01				0	
1946	33		13					46	30	2001/02				0	
1947	17	1				1		19	9	2002/03				0	
1948	21	13	13			3		50	31	Summa				141	6
1949	39	5	7					51	29						
1950	25	4	6					35	17						
1951	32	6	8			3		49	26						
1952	15	3	3					21	13						
1953	9	4	5					18	15						
1954	7		2					9	8						
1955	14	1	3			2		20	13						
1956	7	1	2		1	1		12	10						
1957	13	2	5			1		21	11						
1958	18		2					20	13						
1959	19		8					27	18						
1960	12	2	8					22	13						
1961	8	6	4					18	14						
1962	8		7					15	8						
1963	23		1					24	12						
1964	17		6					23	15						
1965	32		2					34	25						
1966	15							15	15						
Summa								2475	561						

JUV (juvenil) känt antal ungar av totalantalet

